

Designing a Paradigmatic Model for Effective Schools in the Third Millennium in Iraq: Based on Grounded Theory

AHMED ASHOUR ABDULSADA AL-KINANI¹, Maryam Taghvaei Yazdi^{2*}, Wissam Najm
Mohammad Rashed Altamimi³, Kobra Emami Rizi⁴

1. PhD Student, Department of Educational Management, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

2. Associate Professor, Department of Educational Management, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran

3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Sumer University, Iraq

4. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

ABSTRACT

This study aims to design a paradigmatic model for effective schools in the third millennium in Iraq. A qualitative approach based on grounded theory was used, with data collected through semi-structured interviews with 10 education experts. Data analysis was conducted using open, axial, and selective coding. The research results led to a paradigmatic model comprising five main components: Causal conditions include teachers, administrators, curriculum content, and equipment and technologies. Contextual conditions cover laws, human resource empowerment, curriculum, communication, organizational culture, health and safety, and budget. Intervening conditions encompass political, welfare, and livelihood factors, parental involvement, and social vulnerabilities. Strategies involve strengthening the teaching-learning system, revising regulations, school accreditation, promoting a research culture, implementing extracurricular activities, community and industry engagement, parental involvement, digitalization, and preventing social vulnerabilities. Outcomes include professional development of teachers and administrators, dynamic and flexible schools, improved learning quality, empowered and creative students, and a developed society. This model can serve as a framework for designing and improving effective schools in the third millennium in Iraq.

Received: 28 Aug 2024

Accepted: 24 Oct 2024

Available Online: 06 Nov 2024

Keywords

Effective schools, third millennium, grounded theory, education in Iraq, paradigmatic model

How to cite:

AL-KINANI, A. A. A., Taghvaei Yazdi, M., Altamimi, W. M. N. R. & Emami Rizi, K. (2024). Designing a Paradigmatic Model for Effective Schools in the Third Millennium in Iraq: Based on Grounded Theory. *Study and Innovation in Education and Development*, 4(3), 173-193.

* Corresponding Author:

Dr. Maryam Taghvaei Yazdi

E-mail: m_taghvaeeyazdi@yahoo.com

© 2024 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Education systems in the 21st century face unprecedented challenges due to rapid advancements in technology, globalization, and socio-economic shifts that impact learning environments globally (1). Traditional educational models may no longer suffice in meeting the dynamic needs of a knowledge-driven society (2). Iraq's education system, disrupted by prolonged conflict and instability, grapples with resource shortages, inadequate infrastructure, and an urgent need for curriculum updates, which are critical barriers to sustainable community development (3, 4). Studies show that school-related variables significantly influence student outcomes (5, 6). Addressing these challenges, this research aims to develop a paradigmatic model for effective schools in Iraq's third millennium context, grounded in local socio-cultural factors and aimed at enhancing educational quality. Effective schools, characterized by fostering comprehensive student growth, require a framework that incorporates organizational effectiveness both in theory and practice (7). This study, therefore, offers a model tailored to Iraq's unique educational needs, supporting both academic and social stability.

METHODS AND MATERIALS

This study employs grounded theory in a qualitative design to conceptualize effective school models for Iraq in the third millennium. Data were collected via semi-structured interviews with ten educational experts, including school managers, policymakers, and university faculty with a minimum of 10 years of practical experience. The selection was based on purposeful sampling, focusing on participants with extensive knowledge of Iraq's educational landscape. Interviews were conducted either in-person or online, each lasting between 60 and 90 minutes, and were recorded and transcribed verbatim. Data analysis was completed using open, axial, and selective coding phases, facilitated by MAXQDA 2020 software. The coding identified core components related to causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, strategies, and outcomes. Ethical considerations, including informed consent and participant confidentiality, were strictly maintained throughout the study.

FINDINGS

The findings yield a paradigmatic model composed of five core components:

1. **Causal Conditions:** Key elements like teacher competencies, school administration, curriculum adaptability, and technology infrastructure significantly contribute to school effectiveness.
2. **Contextual Conditions:** Influences such as educational policies, human resource empowerment, curriculum design, organizational culture, safety standards, and budget allocations shape the educational environment.
3. **Intervening Conditions:** Factors like political influences, teacher welfare, parental engagement, and social challenges impact the realization of school effectiveness.
4. **Strategies:** Effective strategies include enhancing the teaching-learning system, revising policies, accrediting schools, promoting research culture, and involving the community and industry.
5. **Outcomes:** Desired outcomes are professional development for educators, dynamic schools, improved learning quality, empowered students, and broader societal advancement.

This model is tailored to Iraq's socio-economic context, emphasizing school effectiveness by addressing local challenges and drawing on insights from successful international practices.

DISCUSSION AND CONCLUSION

The research findings emphasize that a combination of causal, contextual, and intervening conditions, as well as targeted strategies and outcomes, are essential for enhancing the effectiveness of schools in Iraq. This model aligns with previous studies yet introduces notable distinctions. For instance, Ebrahimitabaar et al. (2023) highlighted management and educational skills as critical for effective school administration (8), while this study places additional emphasis on the integration of technology and smart equipment, a factor less emphasized in earlier work. Additionally, Kiani et al. (2022) underscored the role of a positive school culture and vision (9), aligning with this study's finding that organizational culture and international connections are pivotal for school effectiveness. However, this research uniquely identifies community and industry partnerships as crucial strategies, rarely covered in previous studies.

Moreover, the current findings resonate with Shahsavari et al. (2021), who validated the necessity of prioritizing teaching and learning in educational institutions (10). This study reinforces this perspective by advocating for improved teaching quality through diverse teaching methods and the use of technology. While Ghanbari and Majoni (2021) found that ethical leadership and psychological empowerment influence school

effectiveness (11), the current model also underscores the importance of professional development and a research-driven culture within schools. Compared to international studies, such as Uguchukwu et al. (2021) on Nigerian schools, this model (21) uniquely highlights the specific impacts of political factors and teacher welfare in Iraq's educational context, suggesting that the country's specific challenges require a localized approach to school effectiveness.

In conclusion, the proposed paradigmatic model indicates that success in Iraq's educational sector requires an integrated approach that includes strong teaching and leadership, adaptable policies, and family involvement. Strategies such as smart technology integration and modernized teaching methods are essential for meeting educational goals. Consistent with international research (22, 23), this study also identifies effective school management, budget optimization, and trust-building as key factors for improved school performance. These insights suggest that policymakers should prioritize these elements to address Iraq's unique educational needs and foster an environment conducive to student and teacher success.

طراحی مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزاره سوم در کشور عراق: بر اساس نظریه داده بنیاد

احمد عاشور عبد الساده الکنانی^۱، مریم تقوایی یزدی^۲، وسام نجم محمد راشد التمیمی^۳، کبری امامی ریزی^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

۲. دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران

۳. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده آموزش، دانشگاه سومر، عراق

۴. استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۷

تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۳/۰۸/۳

تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۰۸/۱۶

کلیدواژه‌ها

مدارس اثربخش، هزاره سوم، نظریه داده بنیاد، آموزش در عراق، مدل پارادایمی.

شیوه ارجاع دهی:

الکنانی، احمد عاشور عبد الساده، تقوایی یزدی، مریم، التمیمی، وسام نجم محمد راشد، و امامی ریزی، کبری. (۱۴۰۳). طراحی مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزاره سوم در کشور عراق: بر اساس نظریه داده بنیاد. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۴(۳)، ۱۹۳-۱۷۳.

نویسنده مسئول:

دکتر مریم تقوایی یزدی

پست الکترونیکی: m_taghvaeeyazdi@yahoo.com

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

آموزش و پرورش در قرن بیست و یکم با چالش‌های نوظهوری مواجه شده است که مستلزم رویکردهای نوآورانه در طراحی و مدیریت مدارس می‌باشد. این چالش‌ها شامل پیشرفت‌های سریع علمی، فناوری‌های نوین، جهانی شدن و تحولات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است که تأثیرات عمیقی بر نظام‌های آموزشی در سراسر جهان گذاشته‌اند (1). در این شرایط، آموزش به فرآیندی پویا و انعطاف‌پذیر تبدیل شده که نیازمند رویکردهای جدید در سازماندهی و مدیریت است.

تحولات فناوری و اطلاعاتی، ضرورت ایجاد تغییر در فرآیندهای آموزشی را آشکار ساخته است. روش‌های آموزشی سنتی دیگر به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای جامعه جهانی و پیچیده امروز نیستند. دانش‌آموزان باید مهارت‌هایی کسب کنند که آنها را قادر سازد در دنیای پیچیده و پویای معاصر، خلاق، نوآور و متفکر باشند. آدسینا (۲۰۱۱) تأکید می‌کند که آموزش و پرورش به‌عنوان نیروی اصلی در توانمندسازی اقتصادی، فکری، اجتماعی و فرهنگی عمل می‌کند و این توانایی را دارد که شخصیت و نگرش‌های افراد را تغییر داده و پتانسیل انسانی را برای توسعه جامعه به کار گیرد (2).

نظام آموزشی عراق، پس از سال‌ها جنگ و بی‌ثباتی، با چالش‌های متعددی از جمله کمبود منابع، زیرساخت‌های ناکافی، و نیاز به بروزرسانی برنامه‌های درسی مواجه شده است. این مسائل از موانع اصلی توسعه پایدار جوامع به شمار می‌روند (3, 4). مطالعات نشان داده‌اند که متغیرهای مرتبط با مدرسه، تأثیر قابل‌توجهی بر نتایج تحصیلی دانش‌آموزان دارند (5, 6). این تأثیر با پیشرفت سیستم‌های آموزشی تقویت می‌شود (Kyriakides et al., 2019). با توجه به این مسائل، شناخت و طراحی مدل‌هایی که بتوانند اثربخشی مدارس را بهبود بخشند، از اهمیت بسزایی برخوردار است. هدف این پژوهش، طراحی و اعتباریابی مدلی برای مدارس اثربخش در هزاره سوم در کشور عراق است. این مدل بر اساس نیازهای بومی و شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی عراق طراحی شده و تلاش دارد تا با شناسایی عوامل مؤثر بر اثربخشی مدارس، به بهبود کیفیت آموزشی در این کشور کمک کند. بهبود کیفیت آموزش در عراق نه تنها برای توسعه اقتصادی کشور ضروری است، بلکه نقش مهمی در ایجاد ثبات اجتماعی و سیاسی ایفا می‌کند. مدارس اثربخش، مدرسی هستند که باعث پیشرفت دانش‌آموزان خود در زمینه‌های مختلف می‌شوند (7). بررسی اثربخشی سازمانی مدارس هم از بعد نظری و هم از نظر کاربردی یک مسأله مهم به شمار می‌رود. از بعد نظری، محققان و صاحب‌نظران علاقه‌مند هستند تا به بررسی و تبیین شاخص‌ها و عوامل مرتبط با اثربخشی مدرسه بپردازند. در این راستا، ابراهیمی‌تبار و همکاران (۱۴۰۲) با بررسی مدل مدیریت اثربخش در مدارس، نشان دادند که ۲۳۷ کد اولیه و ۳۲ کد محوری در قالب شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها شناسایی شدند. شرایط علی با ضریب استون-گایسر برابر با ۰.۵۲۱ به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده قوی برای مدیریت اثربخش شناخته شد و دیگر شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر نیز بر راهبردها و پیامدها تأثیرگذار بودند. نتیجه‌گیری این پژوهش حاکی از آن است که الگوی مدیریت اثربخش مدارس هزاره سوم از برازش مناسبی برخوردار بوده و قابلیت اجرا در سیستم آموزشی را دارد (8). کیانی و همکاران

(۱۴۰۱) به بررسی مدل فرهنگ موفق مدرسه پرداخته و ۵۵ شاخص را در ۱۲ مؤلفه مانند چشم‌انداز مدرسه، همکاری کارکنان، مدیریت همکارانه و جو یادگیری مثبت شناسایی کردند. اعتبار این مدل از طریق تحلیل عاملی تأیید شد و نتایج نشان داد که این مؤلفه‌ها در ایجاد فرهنگ مؤثر و پیشرفت در مدارس نقش کلیدی دارند (9). شهسواری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی مدلی برای توسعه یادگیری و آموزش در مدارس ارائه دادند و بر اهمیت اولویت‌دهی به فرآیندهای یاددهی و یادگیری در سازمان‌های آموزشی تأکید کردند. تحلیل‌ها نشان داد که الگوی پیشنهادی اعتبار بالایی دارد (10). قنبری و معجونی (۱۴۰۰) با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان دادند که رهبری اخلاقی، توانمندسازی روان‌شناختی و خلاقیت معلمان به‌طور معناداری بر اثربخشی مدارس تأثیر دارند و مدیرانی که رهبری اخلاقی را با توانمندسازی معلمان و ترویج خلاقیت همراه می‌کنند، محیط اثربخش‌تری در مدارس ایجاد می‌کنند (11). عابدی کوشکی و همکاران (۱۴۰۰) ویژگی‌های مدیران موفق و تأثیر آن‌ها بر موفقیت مدارس را بررسی کرده و ۴۰ نشانگر کلیدی در ۵ مقوله از جمله شیوه‌های رهبری و مداخلات سازمانی شناسایی کردند (12). کبیری (۱۴۰۰) نشان داد که جو مدرسه تأثیر مستقیمی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد، در حالی که فعالیت مدیران از طریق جو مدرسه تأثیرگذاری غیرمستقیمی بر این پیشرفت دارد (13). کوهی و همکاران (۱۳۹۸) رابطه میان ساختار توانمندساز مدرسه و خشنودی شغلی معلمان و اثربخشی مدارس را نشان داده و بر نقش توانمندسازی معلمان در ارتقای اثربخشی مدارس تأکید کردند (14). جعفری راد و همکاران (۱۳۹۸) الگوی شایستگی‌های لازم برای مدیران مدارس را شناسایی کرده و شایستگی‌هایی چون دانش، نگرش و مهارت‌های مدیریتی را به عنوان عوامل اصلی مؤثر بر مدیریت معرفی کردند (15). ملکی آوارسین و همکاران (۱۳۹۸) با شناسایی ۱۶ مؤلفه کلیدی مانند فرهنگ مدرسه و مشارکت والدین، نشان دادند که هماهنگی این مؤلفه‌ها برای دستیابی به اهداف آموزشی اهمیت دارد (16). سودی و همکاران (۱۳۹۷) با تأکید بر معیارهای جامعه ایرانی، الگویی برای اثربخشی مدارس طراحی کردند که بر دستیابی به اهداف آموزشی سطح بالا متمرکز بود (17). ایمانی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی عوامل مؤثر بر اثربخشی مدارس پرداخته و ۱۶ مؤلفه اصلی از جمله جو مدرسه و تعهد حرفه‌ای معلمان را شناسایی کردند که تأثیر قابل توجهی بر بهبود سیستم آموزشی داشتند (18). ارومچی و وحدت (۱۳۹۵) مؤلفه‌های مختلف اثربخشی مدارس را با تمرکز بر ساختار سازمانی و جو مثبت مدرسه شناسایی کرده و نشان دادند که همه این مؤلفه‌ها بر اثربخشی مدارس تأثیر دارند (19).

لذا، انجام چنین پژوهشی دارای اهمیت و فواید متعددی است: ۱. تاکنون الگویی برای مدارس هزاره سوم در کشور عراق ارائه نشده است. ۲. با ظهور نیازهای جدید و تغییرات جهانی، تحول در سبک مدیریت مدارس ضروری به نظر می‌رسد. ۳. اهداف آموزشی در مدارس هزاره سوم تغییر کرده است. آموزش در مدارس امروزی با هدف "یادگیری برای زیستن" و "یادگیری برای یادگیری" تعریف می‌شود (20). ۴. در عصر حاضر، با توجه به اشتراک‌گذاری جهانی اطلاعات و آزمون‌های بین‌المللی مدارس که منجر به توسعه دانش و تفکر جهانی می‌شود، واقعیت مدارس پیشرو بسیار متفاوت از دوران گذشته است. از این رو، این پژوهش می‌تواند برنامه‌ریزان را در جهت اتخاذ تصمیمات دقیق‌تر و بهبود نحوه مدیریت مدارس یاری رساند و به ارتقای کیفیت آموزشی در کشور عراق کمک کند.

بنابراین، این پژوهش در صدد است این پژوهش با مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزار سوم در کشور عراق طراحی نماید. لذا، سؤالات پژوهش عبارت است از:

- ۱- مقوله های (ابعاد) اصلی تأثیرگذار بر اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدامند؟
- ۲- شرایط علی تأثیرگذار بر اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدامند؟
- ۳- عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار در اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدامند؟
- ۴- عوامل مداخله‌گر (پیش‌برنده - بازدارنده) در اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدامند؟
- ۵- راهبردها در مدل اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدامند؟
- ۶- پیامدهای مرتبط با اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدامند؟
- ۷- مدل مناسب در اثربخشی مدارس در هزاره سوم در کشور عراق کدام است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف طراحی مدل پارادایمی مدارس اثربخش برای هزار سوم در کشور عراق انجام شده است. با توجه به ماهیت اکتشافی موضوع و نیاز به درک عمیق از پدیده مورد مطالعه، از رویکرد کیفی مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد استفاده شده است. نظریه داده‌بنیاد، روشی سیستماتیک برای تولید نظریه از داده‌های تجربی است که توسط گلیزر و اشتراوس (۱۹۶۷) معرفی شد. این روش برای کاوش و استخراج نظریه‌ای که ریشه در داده‌ها دارد و می‌تواند به‌طور عمیق به تبیین یک پدیده بپردازد، بسیار مناسب است. رویکرد داده‌بنیاد به پژوهشگر امکان می‌دهد تا با درگیر شدن با داده‌های گردآوری شده، مدل مفهومی را از دل داده‌ها استخراج کند، به‌جای آنکه از پیش مدل‌های موجود را بر داده‌ها تحمیل کند. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان کلیدی در حوزه آموزش مدارس در عراق بود. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. ملاک‌های انتخاب مشارکت‌کنندگان عبارت بودند از:

۱. داشتن حداقل ۱۰ سال تجربه عملی در مدیریت آموزشی
 ۲. داشتن سوابق پژوهشی معتبر در زمینه آموزش (حداقل ۳ مقاله علمی-پژوهشی مرتبط)
 ۳. آشنایی عمیق با چالش‌ها و فرصت‌های نظام آموزشی در عراق
- بر اساس این معیارها، ۱۰ نفر از خبرگان شامل مدیران آموزشی، سیاست‌گذاران، اساتید دانشگاه و پژوهشگران برجسته انتخاب شدند. تعداد نهایی مشارکت‌کنندگان بر اساس اصل اشباع نظری تعیین شد.
- برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. پروتکل مصاحبه شامل سؤالات باز پاسخ بود که بر اساس مرور ادبیات و مشورت با متخصصان طراحی شد. نمونه‌ای از سؤالات مصاحبه عبارت بودند از:

۱. به نظر شما، ویژگی‌های اصلی یک مدرسه اثربخش در هزاره سوم چیست؟
 ۲. چه عواملی می‌توانند بر اثربخشی مدارس در عراق تأثیرگذار باشند؟
 ۳. چه راهبردهایی برای بهبود اثربخشی مدارس در عراق پیشنهاد می‌کنید؟
- مصاحبه‌ها به صورت حضوری یا آنلاین (با توجه به شرایط و ترجیح مشارکت‌کنندگان) انجام شد و هر مصاحبه بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه به طول انجامید. تمامی مصاحبه‌ها با رضایت مشارکت‌کنندگان ضبط و سپس به صورت کلمه به کلمه پیاده‌سازی شد. تحلیل داده‌ها در این پژوهش به صورت سه مرحله‌ای و با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت گرفت:
۱. کدگذاری باز: در این مرحله، متن مصاحبه‌ها خط به خط بررسی شد و مفاهیم اولیه استخراج گردید.
 ۲. کدگذاری محوری: در این مرحله، مفاهیم مشابه در قالب مقوله‌های اصلی و فرعی دسته‌بندی شدند.
 ۳. کدگذاری انتخابی: در این مرحله، ارتباط بین مقوله‌های اصلی مشخص شد و مدل پارادایمی نهایی شکل گرفت. برای تحلیل دقیق و سازماندهی داده‌ها، از نرم‌افزار MAXQDA2020 استفاده شد. برای اطمینان از اعتبار و قابلیت اعتماد یافته‌ها، از روش‌های زیر استفاده شد:
۱. تثلیث داده‌ها: استفاده از منابع مختلف داده مانند مصاحبه‌ها، یادداشت‌های میدانی و اسناد مرتبط.
 ۲. بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان: ارائه یافته‌های اولیه به مشارکت‌کنندگان برای تأیید صحت تفسیرها.
 ۴. بازبینی هم‌تا: بحث و تبادل نظر با همکاران پژوهشی در مورد یافته‌ها و تفسیرها.
- در این پژوهش، ملاحظات اخلاقی زیر رعایت شد:
۱. کسب رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان
 ۲. حفظ محرمانگی اطلاعات و استفاده از نام مستعار
 ۳. امکان انصراف از پژوهش در هر مرحله برای مشارکت‌کنندگان
 ۴. ارائه اطلاعات کافی در مورد اهداف و روش پژوهش به مشارکت‌کنندگان
- در نتیجه تحلیل داده‌ها، یک مدل پارادایمی ارائه شد که اجزای آن شامل شرایط علی، پدیده محوری، راهبردها، شرایط مداخله‌گر و پیامدها بود. این مدل ساختاریافته می‌تواند به عنوان چارچوبی جهت طراحی و بهبود مدارس اثربخش در هزار سوم در کشور عراق مورد استفاده قرار گیرد. این روش پژوهش، با ترکیب رویکرد نظام‌مند و انعطاف‌پذیر نظریه داده‌بنیاد، امکان درک عمیق از پدیده مدارس اثربخش در بافت خاص کشور عراق را فراهم کرده و منجر به ارائه مدلی بومی و کاربردی شده است.

این پژوهش با هدف طراحی مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزار سوم در کشور عراق بر اساس نظریه داده بنیاد انجام شده است. در ادامه، یافته‌های حاصل از تحلیل داده‌های کیفی ارائه می‌شود. آمار جمعیت‌شناختی و مشخصات نمونه‌های بخش کیفی پژوهش را نشان می‌دهد (جدول ۱). این جدول شامل اطلاعاتی درباره جنسیت، سابقه کاری، سن، مدرک تحصیلی و پست سازمانی مشارکت‌کنندگان است. نمونه پژوهش شامل ۱۰ نفر بود که ۶ نفر مرد و ۴ نفر زن بودند. سابقه کاری مشارکت‌کنندگان بین ۱۸ تا ۳۰ سال متغیر بود، با میانگین سنی حدود ۵۵ سال. از نظر مدرک تحصیلی، ۶ نفر دارای مدرک دکتری و ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد بودند. پست‌های سازمانی مشارکت‌کنندگان شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه (۵ نفر)، معلم (۲ نفر)، مدیر مدرسه (۲ نفر) و معاون مدرسه (۱ نفر) بود.

جدول ۱. آمار جمعیت‌شناختی و مشخصات نمونه‌ها

ردیف	جنسیت	سابقه کاری	سن	مدرک تحصیلی	پست سازمانی
۱	مرد	۲۵	۵۶	دکتری	عضو هیات علمی (گروه مدیریت) دانشگاه
۲	زن	۱۸	۴۸	دکتری	عضو هیات علمی (گروه علوم تربیتی) دانشگاه
۳	زن	۲۲	۵۲	دکتری	عضو هیات علمی (گروه علوم تربیتی) دانشگاه
۴	مرد	۳۰	۶۲	دکتری	عضو هیات علمی (گروه مدیریت) دانشگاه
۵	مرد	۲۸	۵۸	دکتری	عضو هیات علمی (گروه علوم تربیتی) دانشگاه
۶	مرد	۲۰	۵۵	کارشناسی ارشد	معاون مدرسه
۷	زن	۲۸	۵۲	کارشناسی ارشد	معلم
۸	زن	۳۰	۵۴	کارشناسی ارشد	معلم
۹	مرد	۲۵	۵۵	کارشناسی ارشد	مدیر مدرسه
۱۰	مرد	۲۷	۵۸	کارشناسی ارشد	مدیر مدرسه

برای کدگذاری و تحلیل داده‌های کیفی، از روش داده بنیاد استفاده شد که در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام گردید. در این پژوهش، از نرم‌افزار مکس کیودا ۲۰۲۰ برای کدگذاری و تحلیل داده‌ها و در نهایت شناسایی و دسته‌بندی ابعاد و مفاهیم مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزار سوم در کشور عراق استفاده شد. فرایند تحلیل داده‌ها به صورت گام به گام به شرح زیر انجام شد:

۱. کدگذاری باز:

در این مرحله، مصاحبه‌های انجام‌شده به دقت مطالعه و تحلیل شدند تا مفاهیم پایه‌ای و اولیه شناسایی شوند. هر یک از جملات یا عبارات مصاحبه می‌توانست حاوی یک یا چند مفهوم کلیدی باشد. مفاهیم تکراری حذف و مفاهیم مشابه با یکدیگر ادغام شدند. سپس این مفاهیم به دسته‌های مختلف تقسیم شده و به هر دسته عنوانی اختصاص داده شد که نمایانگر ویژگی مشترک مفاهیم در آن دسته بود.

۲. کدگذاری محوری:

در این مرحله، مفاهیم شناسایی شده در مرحله کدگذاری باز به مقوله‌های بزرگتر و اصلی‌تر تقسیم شدند. هر مقوله بیانگر یکی از ابعاد مهم پژوهش بود. در کدگذاری محوری، رابطه بین مقوله‌ها و مفاهیم با توجه به زمینه‌های پژوهش مشخص شد. مقوله‌ها به پنج دسته اصلی تقسیم شدند:

- شرایط علی: عواملی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر مسئله تحقیق تأثیر می‌گذارند.
- شرایط زمینه‌ای: شرایطی که به‌طور کلی بر محیط تحقیق تأثیر می‌گذارند.
- شرایط مداخله‌گر: عواملی که می‌توانند مسیر یا اثر عوامل علی را تغییر دهند.
- راهبردها: اقداماتی که باید انجام شوند تا شرایط علی به نتایج مطلوب منجر شوند.
- پیامدها: نتایج نهایی که از اجرای راهبردها حاصل می‌شوند.

۳. کدگذاری انتخابی:

در این مرحله، مدل پارادایمی اثربخشی مدارس هزار سوم در کشور عراق بر اساس مقوله‌های شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبرد و پیامد شکل گرفت (شکل ۱). از مجموع ۵۶۷ مفهوم اولیه استخراج شده، پس از غربال و حذف موارد تکراری، ۱۰۰ مفهوم نهایی شناسایی شد. این مفاهیم در قالب مقوله‌های اصلی دسته‌بندی شدند که در جدول ۲ ارائه شده است. در ادامه، به تشریح هر یک از اجزای مدل پارادایمی می‌پردازیم:

۱. شرایط علی:

شرایط علی شامل چهار مقوله اصلی است:

- معلمان: تربیت معلمانی مجهز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی، انگیزشی، مدیریت کلاس درس، ارتباطی و فناورانه.
- مدیران: تربیت مدیرانی مجهز به مهارت‌های انسانی، ادراکی، مدیریتی و دانش تخصصی.
- محتوای درسی: محتوای درسی پویا، منعطف، مطابق با نیازهای جامعه و مهارت‌محور.
- تجهیزات، امکانات و فناوری‌ها: استفاده از تجهیزات و فناوری‌های نوین، هوشمندسازی مدارس و استفاده از آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های مجهز.

۲. شرایط زمینه‌ای:

شرایط زمینه‌ای شامل هفت مقوله اصلی است:

- قوانین و آیین‌نامه‌ها: قوانین و آیین‌نامه‌های شفاف، پویا و منعطف.
- توانمندسازی نیروی انسانی: توانمندسازی به‌روز و مبتنی بر نیاز معلمان و مدیران.
- برنامه درسی: برنامه درسی خلاق‌محور، پویا، مهارت‌محور و منعطف.

- ارتباطات ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی: ارتباطات بین مدرسه‌ای، ملی و بین‌المللی.
 - فرهنگ سازمانی: رهبری همکارانه، همکاری معلمان و وحدت هدف در مدارس.
 - بهداشت، ایمنی و فضای محیط آموزشی: ارتقای بهداشت عمومی، ایمنی و زیباسازی مدارس.
 - بودجه و سرانه سالیانه: تخصیص بودجه و سرانه آموزشی مناسب به مدارس.
۳. شرایط مداخله‌گر:

- شرایط مداخله‌گر شامل چهار مقوله اصلی است:
- عوامل سیاسی حاکم بر جامعه: دخالت مسائل سیاسی نامرتبط در اداره مدارس.
 - عوامل رفاهی و معیشتی معلمان و کارکنان: حقوق و امکانات رفاهی مناسب.
 - مشارکت والدین: مشارکت والدین در فرایند تربیتی و آموزشی مدارس.
 - آسیب‌های اجتماعی: توجه به آسیب‌های اجتماعی و مهار آن‌ها در مدارس.
۴. راهبردها:

- راهبردها شامل نه مقوله اصلی است:
- تقویت نظام یاددهی و یادگیری: استفاده از روش‌های تدریس متنوع و فناوری‌های روز.
 - بازنگری در آیین‌نامه‌ها و تصویب دستورالعمل‌های پویا و منعطف.
 - اعتبارسنجی مدارس بر مبنای عملکرد.
 - ارتقای فرهنگ پژوهشی، مهارتی و یادگیری.
 - اجرای فعالیت‌های فوق برنامه.
 - برقراری ارتباطات با جامعه و صنعت.
 - تقویت مشارکت اولیا و نهادهای اجتماعی.
 - هوشمندسازی کلاس درس و فراهم نمودن تجهیزات و فناوری به‌روز در مدرسه.
 - پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی.
۵. پیامدها:

- پیامدهای اجرای مدل پارادایمی شامل پنج مقوله اصلی است:
- توسعه حرفه‌ای معلمان و مدیران.
 - مدارس پویا و منعطف.
 - بهبود کیفیت یادگیری.

- دانش‌آموزان توانمند، خلاق و شاد.

- جامعه توسعه‌یافته و کارآمد.

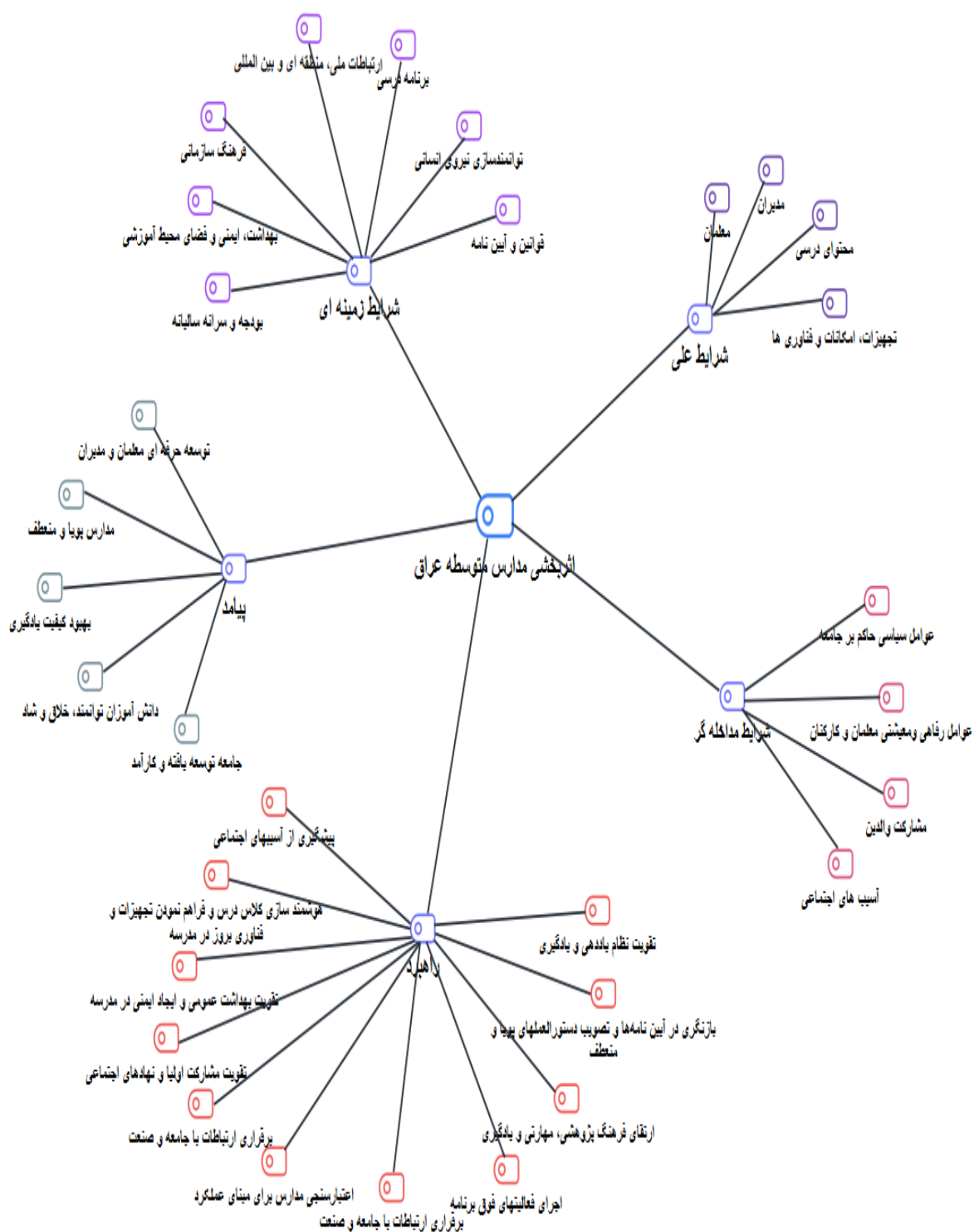
در نهایت، مدل پارادایمی اثربخشی مدارس هزار سوم در کشور عراق بر اساس نظریه داده بنیاد شکل گرفت که در شکل ۲ نمایش داده شده است. این مدل نشان‌دهنده روابط بین شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای مدارس اثربخش هزار سوم در کشور عراق است.

جدول ۲. نتایج فرایند کدگذاری: باز و محوری ابعاد و مفاهیم مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزار سوم در کشور

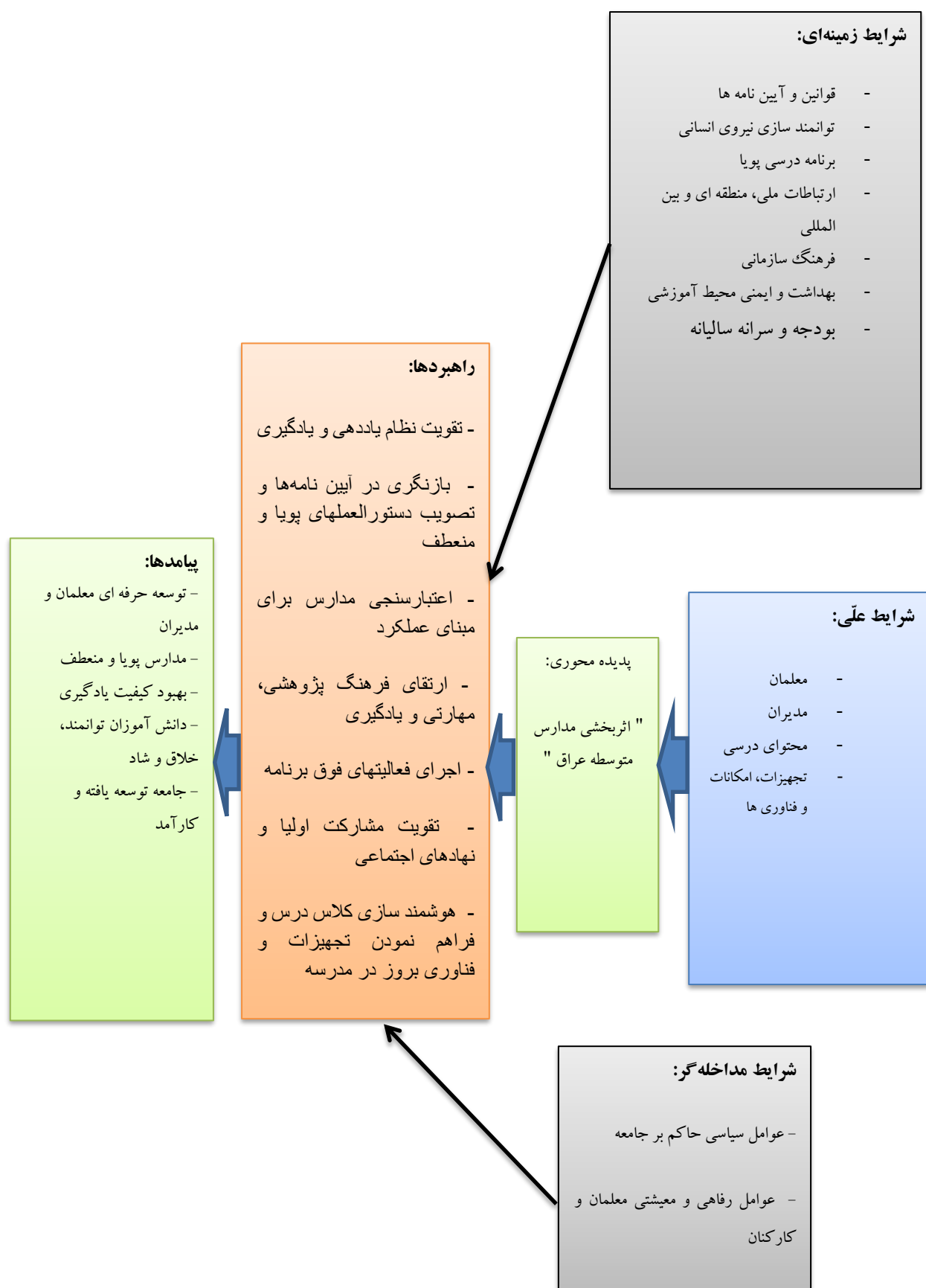
عراق: بر اساس نظریه داده بنیاد

اجزا پارادایم	کدگذاری محوری (مقوله)	کدگذاری باز (مفاهیم)
شرایط علی	معلمان	تربیت معلمانی مجهز به مهارت‌های سواد اطلاعاتی، تربیت معلمانی مجهز به مهارت‌های انگیزشی، تربیت معلمانی مجهز به مهارت‌های مدیریت کلاس درس، تربیت معلمانی مجهز به مهارت‌های ارتباطی، تربیت معلمانی مجهز به مهارت‌های فناورانه
مدیران		تربیت مدیرانی مجهز به مهارت‌های انسانی، تربیت مدیرانی مجهز به مهارت‌های ادراکی، تربیت مدیرانی مجهز به مهارت‌های ادراکی، تربیت مدیرانی مجهز به مهارت‌های مدیریتی، تربیت مدیرانی مجهز به دانش تخصصی (دانش فنی و دانش عمومی)، تربیت مدیرانی آشنا به شاخص‌های روانی و ذهنی- اخلاقی
محتوای درسی		محتوای درسی پویا و منعطف، محتوای درسی مطابق با نیازهای جامعه، محتوای درسی مهارت محور و خلاقانه، استفاده از تجهیزات، فناوری‌های نوین و به روز
تجهیزات، امکانات و فناوری‌ها		استفاده از تجهیزات، فناوری‌های نوین و به روز، هوشمندسازی مدارس، استفاده از آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌های مجهز و به روز
شرایط زمینه‌ای	قوانین و آیین نامه	قوانین و آیین نامه‌های شفاف، قوانین و آیین نامه‌های پویا، قوانین و آیین نامه‌های منعطف زمینه‌ساز، انعطاف‌پذیری در مواجهه با چالش‌های روز، تدوین آیین‌نامه‌های تشویقی برای معلمان و مدیران
توانمندسازی نیروی انسانی		توانمندسازی به روز و مبتنی بر نیاز معلمان و مدیران، به روز کردن هر ساله توانمندی‌های معلمان و مدیران، توانمندسازی معلمان و مدیران بایست مبتنی بر اصل ارزیابی عملکرد سالانه
برنامه درسی		برنامه درسی خلاق محور، برنامه درسی پویا مدرسه‌ای، برنامه درسی مهارت محور، برنامه درسی مبتنی بر نیاز جامعه، برنامه درسی منعطف، تلفیق رویکردهای آموزشی با فناوری‌های جدید، ترویج برنامه‌های درسی مبتنی بر تجربه عملی
ارتباطات ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی		ارتباطات منطقه‌ای و بین‌مدرسه‌ای، ارتباطات ملی مدارس به دور از تمرکزگرایی، ارتباطات بین‌المللی مدارس
فرهنگ سازمانی		رهبری همکارانه در مدارس، همکاری معلمان در مدارس، وحدت هدف در مدارس، حمایت همکارانه در مدارس، مشارکت در یادگیری در مدارس، افزایش شفافیت در تصمیم‌گیری‌های مدارس، ترویج فرهنگ بازخورد سازنده بین معلمان و مدیران
بهداشت، ایمنی و فضای محیط آموزشی		ارتقای بهداشت عمومی در مدارس، فراهم سازی شرایط ایمن در مدارس، زیبا سازی و ایجاد شادی و نشاط در مدارس، ارتقاء مهارت‌های بهداشت روانی دانش‌آموزان، بهینه‌سازی فضاهای فیزیکی برای آموزش ایمن
بودجه و سرانه سالیانه		تخصیص بودجه و سرانه سالیانه آموزشی مناسب به مدارس،
شرایط مداخله‌گر	عوامل سیاسی حاکم بر جامعه	دخالت مسایل سیاسی نامرتبط در اداره مدارس
عوامل رفاهی و معیشتی معلمان و کارکنان		حقوق و امکانات رفاهی، معیشتی معلمان و کارکنان مدارس، ارتقاء پشتیبانی روانی معلمان و کارکنان
مشارکت والدین		مشارکت والدین در فرایند تربیتی و آموزشی مدارس، تشکیل انجمن‌های والدین برای پشتیبانی آموزشی
آسیب‌های اجتماعی		عدم توجه به آسیب‌های اجتماعی و مهار نکردن این آسیب‌ها در مدارس، تقویت برنامه‌های پیشگیری از خشونت مدرسه‌ای

راهبرد	تقویت نظام یاددهی و یادگیری	استفاده از مشارکت دانش آموزان در فعالیتهای یادگیری، ارتباط و تعامل سازنده بین معلم و دانش آموز در تدریس، استفاده معلمان از روشهای تدریس متنوع با بهره گیری از یافته ها و فناوری های روز، هم اندیشی و تبادل تجربه بین گروههای درسی و درس پژوهی، ایجاد فرصتهای یادگیری و انتقال دانش و مهارت دانش آموزان موفق، کارگاهها و دوره های آموزشی مستمر بر اساس نیازسنجی برای معلمان، طراحی برنامه های آموزشی تعاملی
	بازنگری در آیین نامه ها و تصویب دستورالعمل های پویا و منعطف	قوانین و دستورالعمل های پویا و منعطف بر اساس نیاز(شرایط مدرسه، جامعه و منطقه)، کاهش تصویب قوانین یکپارچه و متمرکز، تفویض و تصویب بخشی از قوانین به شورای مدارس، ترویج سیاست های دموکراتیک در مدیریت مدرسه
	اعتبارسنجی مدارس برای مبنای عملکرد	ارائه حقوق و مزایای مناسبی (مبتنی بر عملکرد)، اعتبار سنجی مدارس می بایست به دور از مسائل سیاسی
	ارتقای فرهنگ پژوهشی، مهارتی و یادگیری	مشارکت داوطلبانه مدیر و کارکنان در مطالعات پژوهشی، بکارگیری نتایج پژوهش ها باید در حل مسائل مدرسه و در برنامه ریزی ها، تعامل و هم افزایی میان دانش آموزان و معلمان و مدیران، ترویج فرهنگ کار تیمی جهت افزایش روحیه کار جمعی در دانش آموزان، تشویق دانش آموزان به ارائه طرح در حوزه کسب و کار، حمایت و استقبال از طرحها و ایده های خلاقانه، بهره برداری فرهنگی از ایده های کارآفرینانه دانش آموزان
	اجرای فعالیتهای فوق برنامه	برگزاری المپیادهای ورزشی در مدارس، راهنمایی و مشاوره به دانش آموزان با استفاده از مشاوران مجرب و متخصص، خدمات، برگزاری اردوهای فرهنگی و تفریحی، برخورداری دانش آموزان در مدرسه از تجهیزات کتابخانه متنوع متناسب با سن و تعداد دانش آموزان
	برقراری ارتباطات با جامعه و صنعت	ارتباط مستمر مدرسه با واحدهای صنعتی موفق برای ایجاد برنامه های گردشگری کار آفرینی
	تقویت مشارکت اولیا و نهادهای اجتماعی	برگزاری کلاسهای آموزش و راهنمایی خانواده ها بر اساس نیاز سنجی، استفاده از توان فکری، مهارتها و ظرفیتهای برون سازمانی اولیا و نهادهای اجتماعی در راستای ارتقای امور آموزشی، بهداشتی، مالی، پرورشی و... بهره گیری از ظرفیتهای برون سازمانی و مشارکت های داوطلبانه
	هوشمند سازی کلاس درس و فراهم نمودن تجهیزات و فناوری بروز در مدرسه	تجهیز آزمایشگاه ها و کارگاهها متناسب با برنامه های درسی، فعالیتهای آزمایشگاهی و کارگاهی توسط دانش آموزان متناسب با کتابهای درسی، استفاده از مواد و رسانه های آموزشی و تربیتی در کلاس درس، استفاده از تکنولوژی های واقعیت مجازی برای تدریس
	پیشگیری از آسیبهای اجتماعی	رصد وضعیت خطرپذیری در دانش آموزان بطور مستمر، آموزش مهارت خود مراقبتی در زمینه آسیبهای اجتماعی و رفتارهای پرخطر (گرایش به دخانیات، انواع مواد مخدر، خشونت و بیماریهای نوپدید و...) توسط مدرسه، تولید محتوای آموزشی، فرهنگی و اجرای فعالیتهای فرهنگی از قبیل نمایشگاه و جشنواره برای ارتقای توانمندیهای دانش آموزان، مهارتهای ارتباط جمعی، تصمیم گیری، مهارت نه گفتن و...
	تقویت بهداشت عمومی و ایجاد ایمنی در مدرس	تهیه ملزومات بهداشتی مورد نیاز (صابون مایع، سطل زباله و...) در مدارس، تاکید رعایت بهداشت فردی و اجتماعی به دانش آموزان و تمامی پرسنل در مدرسه (کلاس، راهرو، حیاط، آبخوری و...) آموزش داده شود، توجه و تاکید به ایمنی و استانداردهای ساختمان مدرسه، وسایل، ابزار آموزشی، فضا و تجهیزات ورزشی، آزمایشگاهی، کارگاهی و... اجرا ورزش روزانه در ساعات اولیه مدرسه، برخورداری مدارس متناسب با وسعت مدرسه و تعداد دانش آموزان در حیاط، راهرو و کلاسها از فضای سبز و شاداب، استفاده مدارس از رنگهای شاد (برای پوشش دانش آموزان، پرسنل، پرده ها، دیوار و...)
پیامد	توسعه حرفه ای معلمان و مدیران مدارس پویا و منعطف بهبود کیفیت یادگیری دانش آموزان توانمند، خلاق و شاد جامعه توسعه یافته و کارآمد	توسعه حرفه ای معلمان و مدیران پیامد اثربخشی مدارس است. مدارس پویا و منعطف، ارتقای سطح خلاقیت معلمان، تقویت توانمندی های رهبری در دانش آموزان بهبود کیفیت یادگیری دانش آموزان توانمند، خلاق و شاد جامعه توسعه یافته و کارآمد

شکل ۱. مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزار سوم

شکل ۲: الگوی نهایی اثربخشی مدارس متوسطه عراق

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش در طراحی مدل پارادایمی مدارس اثربخش هزاره سوم در کشور عراق نشان می‌دهد که مجموعه‌ای از شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها، در اثربخشی مدارس نقش کلیدی ایفا می‌کنند. این مدل به نوعی با یافته‌های پژوهش‌های پیشین همسو است، اما تفاوت‌های مهمی نیز در آن مشاهده می‌شود. در پژوهش ابراهیمی تبار و همکاران (۱۴۰۲) که به طراحی الگوی مدیریت اثربخش در مدارس هزاره سوم استان اردبیل پرداخته‌اند، شرایط علی مانند مهارت‌های مدیریتی و آموزشی در مدیریت مدارس به‌عنوان یکی از متغیرهای کلیدی شناخته شد. یافته‌های این پژوهش نیز نشان می‌دهد که عوامل مانند مهارت‌های معلمان و مدیران از اهمیت زیادی برخوردارند، اما در این پژوهش، به نقش فناوری و استفاده از تجهیزات هوشمند در آموزش توجه بیشتری شده است که این عامل در مطالعات قبلی کمتر مورد تأکید قرار گرفته است (8). همچنین، کیانی و همکاران (۱۴۰۱) در طراحی الگوی فرهنگ مدرسه موفق، بر اهمیت چشم‌انداز مدرسه و جو یادگیری مثبت تأکید داشتند. یافته‌های این پژوهش نیز نشان می‌دهد که فرهنگ سازمانی مدارس و ارتباطات ملی و بین‌المللی نقش مؤثری در اثربخشی مدارس ایفا می‌کنند (9). اما در این پژوهش، ارتباطات با جامعه و صنعت نیز به‌عنوان یکی از راهبردهای کلیدی شناسایی شده است که در مطالعات پیشین کمتر مورد بررسی قرار گرفته است. مطالعه شهسواری و همکاران (۱۴۰۰) به اعتباریابی مدل مدارس یادگیرنده و یاددهنده پرداخته است و یافته‌های آن نشان می‌دهد که اولویت دادن به یاددهی و یادگیری برای موفقیت سازمان‌های آموزشی ضروری است. این یافته‌ها با نتایج این پژوهش همخوانی دارد که بر ارتقای کیفیت یاددهی و یادگیری از طریق تقویت نظام یاددهی، استفاده از روش‌های تدریس متنوع و هوشمندسازی مدارس تأکید دارد (10). قنبری و معجونی (۱۴۰۰) به بررسی رهبری اخلاقی و تأثیر آن بر اثربخشی مدارس پرداختند و به نقش توانمندسازی روان‌شناختی و خلاقیت معلمان اشاره داشتند. یافته‌های این پژوهش نیز نشان می‌دهد که توانمندسازی نیروی انسانی و معلمان نقش مهمی در اثربخشی مدارس دارد، اما علاوه بر این، بر توسعه حرفه‌ای و ارتقای فرهنگ پژوهشی در مدارس نیز تأکید شده است (11). در مقایسه با پژوهش‌های بین‌المللی نظیر اوگوچوکو و همکاران (۲۰۲۱) که به چالش‌های مدیریت مؤثر در مدارس نیجریه پرداخته بودند، این پژوهش به‌طور خاص بر تأثیر مستقیم عوامل سیاسی و رفاهی معلمان در شرایط مداخله‌گر تأکید دارد (21) که می‌تواند از ویژگی‌های خاص محیط آموزشی عراق باشد. در نهایت، مدل پارادایمی ارائه‌شده در این پژوهش نشان می‌دهد که موفقیت مدارس در هزاره سوم نیازمند یکپارچگی میان شرایط علی مانند معلمان و مدیران، شرایط زمینه‌ای نظیر قوانین، و شرایط مداخله‌گر مانند مشارکت والدین است. همچنین، راهبردهای اتخاذ شده در حوزه هوشمندسازی مدارس و به‌کارگیری روش‌های نوین آموزشی از الزامات تحقق اهداف آموزشی است. پیامدهای نهایی نیز شامل توسعه حرفه‌ای معلمان، بهبود کیفیت یادگیری و دانش‌آموزان توانمند می‌شود که همگی با یافته‌های پژوهش‌های پیشین داخلی و خارجی همسو هستند. با توجه به این یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود که سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزشی در عراق با توجه به این مدل، برنامه‌های توسعه‌ای را در جهت ارتقای کیفیت مدارس به اجرا

بگذارند و همچنین توجه ویژه‌ای به تقویت مهارت‌های فناورانه و ارتباطی در میان معلمان و مدیران داشته باشند. مطالعه پکولای (۲۰۲۱) نیز بر نقش مدیران مؤثر در بهبود جو مدرسه و تأثیر آن بر پیشرفت دانش‌آموزان تأکید دارد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مدیران موفق باید قادر به ایجاد فضایی مثبت و انگیزشی در مدارس باشند. با این حال، این پژوهش همچنین بر اهمیت استفاده از فناوری‌های نوین و روش‌های آموزشی خلاقانه تأکید داشت که این جنبه در بسیاری از مطالعات بین‌المللی کمتر مورد توجه قرار گرفته است (22). در پژوهش چین و همکاران (۲۰۱۵) در تایوان، ارتباط میان بودجه‌بندی مدرسه و اثربخشی آن بررسی شده است. این پژوهش نشان می‌دهد که مدیریت نوآورانه می‌تواند به طور مستقیم بر اثربخشی مدرسه تأثیر بگذارد (23). در حالی که در این پژوهش، علاوه بر بودجه، بر استفاده بهینه از منابع انسانی و اجتماعی نیز تأکید شده است. این دیدگاه می‌تواند بر غنای مدل این پژوهش بیفزاید و به برنامه‌ریزان آموزشی کمک کند تا استراتژی‌های بهتری برای بهبود عملکرد مدارس طراحی کنند. علاوه بر این، نتایج تحقیق گری (۲۰۱۶) در مورد نقش اعتماد جمعی و اثربخشی جمعی در افزایش عملکرد مدارس نیز با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. اعتماد به عنوان یک مؤلفه کلیدی در ارتقای کارایی و اثربخشی مدارس شناسایی شده است (24)، در حالی که این پژوهش نشان می‌دهد که ایجاد فرهنگ همکاری و اعتماد بین معلمان و مدیران می‌تواند به بهبود عملکرد کلی مدارس کمک کند. در نهایت، پژوهش آلامار (۲۰۱۵) به بررسی چالش‌های مدارس در عربستان سعودی پرداخته و نشان داده که نبود رهبری مؤثر و محیط مناسب از موانع اصلی این مدارس هستند (25). یافته‌های این پژوهش نیز در مورد مدارس عراق به همین چالش‌ها اشاره دارد و می‌گوید که توجه به رهبری اخلاقی و توانمندسازی معلمان به عنوان عوامل کلیدی می‌تواند در بهبود شرایط مدارس مؤثر باشد. به طور کلی، این پژوهش به روشنی نشان می‌دهد که در حالی که برخی از چالش‌ها و مؤلفه‌ها در سطح بین‌المللی مشترک هستند، نیاز به یک رویکرد خاص و بومی برای مدارس عراق وجود دارد که بتواند به بهترین نحو پاسخگوی نیازها و شرایط محلی باشد. این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز مواجه بوده است از جمله مهمترین محدودیت‌های پژوهش حاضر، می‌توان به کمبود پژوهش‌های مشابه در کشور عراق برای مقایسه نتایج اشاره نمود. نتایج این پژوهش‌ها ممکن است به خوبی قابل تعمیم به دیگر مناطق یا کشورهای با زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی متفاوت نباشد. شرایط خاص جامعه عراق ممکن است تأثیرات مختلفی بر نتایج داشته باشد پیشنهاد می‌شود که در برنامه‌ریزی‌های آموزشی، به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی توجه بیشتری شود تا بتوان به مدل‌های اثربخش و قابل اجرا دست یافت. براساس یافته‌های تحقیق، می‌توان پیشنهادات زیر را برای بهبود اثربخشی مدارس هزاره سوم در عراق ارائه داد:

۱. تقویت رهبری اثربخش:

– نیاز است که مدیران مدارس تحت آموزش‌های مستمر و دوره‌های تخصصی در زمینه رهبری و مدیریت قرار گیرند. این آموزش‌ها باید شامل مهارت‌های ارتباطی، تصمیم‌گیری و توانمندسازی معلمان باشد تا مدیران قادر به ایجاد جو مثبت و انگیزشی در مدارس شوند.

۲. توسعه فرهنگ مدرسه:

۳. استفاده از فناوری‌های نوین:
- ایجاد یک فرهنگ مدرسه‌ای حمایتگر و تشویق‌کننده، که در آن ارزش‌های اخلاقی و رفتاری مورد توجه قرار گیرد، می‌تواند به تقویت حس تعلق و همکاری در بین معلمان و دانش‌آموزان کمک کند. برگزاری کارگاه‌ها و سمینارها در این زمینه پیشنهاد می‌شود.
 - ۴. همکاری با خانواده‌ها و جامعه:
 - ایجاد ارتباطات مؤثر با خانواده‌ها و نهادهای اجتماعی به منظور حمایت از فرآیند آموزشی و افزایش مشارکت والدین در فعالیت‌های مدرسه ضروری است. می‌توان برنامه‌های منظم ملاقات و همایش‌های والدین و معلمان را ترتیب داد.
 - ۵. طراحی برنامه‌های آموزشی متنوع:
 - برنامه‌های آموزشی باید منعطف و متنوع باشند تا نیازهای مختلف دانش‌آموزان را پوشش دهند. این برنامه‌ها باید شامل فعالیت‌های فوق برنامه و پروژه‌های گروهی باشند که به تقویت مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی دانش‌آموزان کمک کند.
 - ۶. ایجاد شرایط یادگیری مثبت:
 - بهبود شرایط فیزیکی و محیطی مدارس، مانند تأمین منابع آموزشی کافی، فضاهای یادگیری مناسب و ایجاد امکانات تفریحی، می‌تواند به ایجاد جو یادگیری مثبت کمک کند.
 - ۷. ارزیابی مستمر و بازخورد:
 - ارزیابی مستمر عملکرد معلمان و دانش‌آموزان و فراهم کردن بازخوردهای سازنده، به شناسایی نقاط قوت و ضعف و بهبود مستمر فرآیند آموزشی کمک می‌کند. پیشنهاد می‌شود سیستم‌های ارزیابی و بازخورد در مدارس مستقر شود.
 - ۸. آموزش معلمان:
 - فراهم کردن دوره‌های آموزشی برای معلمان در زمینه‌های نوآوری در تدریس و تکنیک‌های یاددهی مؤثر به بهبود کیفیت تدریس و یادگیری در کلاس کمک می‌کند.
 - ۹. تشویق خلاقیت و نوآوری:
 - ایجاد فضاهایی برای تشویق خلاقیت و نوآوری در تدریس و یادگیری، مانند کارگاه‌های ایده‌پردازی و برنامه‌های آموزشی خلاقانه، می‌تواند به ارتقای شایستگی‌های معلمان و دانش‌آموزان کمک کند.
 - ۱۰. توجه به تفاوت‌های فرهنگی:
 - در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی، توجه به ویژگی‌ها و تفاوت‌های فرهنگی جامعه عراق و نیازهای خاص دانش‌آموزان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

این پیشنهادات می‌تواند به بهبود کیفیت و اثربخشی مدارس کمک کند و زمینه‌ساز پیشرفت در نظام آموزشی عراق باشد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاق

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

1. Schleicher A. World class. Paris: OECD Publishing; 2018.
2. Adesina AE. Perceived impact of primary education on the attainment of Nigeria Vision 2020. Mediterranean Journal of Social Sciences. 2011;2(5):61-9.
3. Sulej KC. Human resources development as an element of sustainable HRM with the focus on production engineers. Journal of Cleaner Production. 2021;278:143.
4. Muringani J, Fitjar RD, Rodríguez-Pose A. Social capital and economic growth in the regions of Europe. Environment and Planning A: Economy and Space. 2021.
5. García-Jiménez J, Torres-Gordillo JJ, Rodríguez-Santero J. Factors Associated with School Effectiveness: Detection of High- and Low-Efficiency Schools through Hierarchical Linear Models. Educ Sci. 2022;12(59).
6. Kuhl PK, Lim SS, Guerriero S, van Damme D. How the Science of Learning Is Changing Science Assessment. Paris: OECD Publishing; 2019.
7. Ferguson J. A theoretical framework and exploration of organizational effectiveness of schools. Educational Administration Quarterly. 2017;21(2):117-34.
8. Ebrahimi Tabar R, Sattari Sa-D, Soleimani T. Designing an Effective Management Model in Third-Millennium Schools (Case Study of School Principals in Ardabil Province). Sociology of Education. 2023;9(1):137-46.
9. Kiani F, Zahed Babolan A, Khaleqkhah A, Akbari T. Designing and Validating a Model for a Successful School Culture. Scientific Journal of Organizational Culture Management. 2022;21(1):41-60.
10. Shahsavari T, Soleimanpour Omran M, Hafezian M. Validation of the Model of Learning and Teaching Schools in Education. Scientific-Research Bimonthly on New Approaches in Educational Management. 2021;12(4):53-72.
11. Ghanbari S, Majouni H. The Impact of Ethical Leadership on Organizational Effectiveness in Schools with the Mediating Role of Psychological Empowerment and Teacher Creativity. Research on Educational Systems. 2021;15(53):163-78.
12. Abedi Koushki S, Amin Bidokhti AA, Zeinabadi HR. Designing a Successful School Management Process Model Based on Findings from the International ISSPP Study. Education Strategies in Medical Sciences. 2021;15(2).

13. Kabiri M. Modeling Factors Influencing the Effectiveness of Primary Schools in Tehran, with an Emphasis on Sixth Grade Mathematics. *Journal of Management in Educational Organizations*. 2021;11(1):119-36.
14. Kouhi A, Hashemi A, Minaei A, Dehghan A. The Relationship Between Empowering School Structure, Teacher Job Satisfaction, and Effectiveness of Primary Schools in Qarchak. *Occupational and Organizational Counseling*. 2019;11(40):99-114.
15. Jafari Rad A, Zahed Babolan A, Moradi M, Samari I. Strategy, Context, and Outcome of Developing Competencies of Secondary School Principals (Qualitative Study). *Scientific-Research Bimonthly on New Approaches in Educational Management*. 2020;11(44):237-62.
16. Maleki Avarasin S, Soudi H. Designing a Structural-Interpretive Model (ISM) for Effective School Components in Lower Secondary Education. *Journal of School Administration*. 2019;7(1):126-46.
17. Soudi H, Maleki Avarasin S, Talebi B. Developing a Model for Effective Schools in Lower Secondary Education. *Family and Research Quarterly*. 2018;16(1):101-26.
18. Imani J, Bagheri M, Jafari P, Qurchian NQ. Reviewing Components and Indicators of Secondary School Effectiveness in Hormozgan Province to Present a Model for Improving the Educational System. *Educational Leadership Research*. 2017;4(14):25-61.
19. Urumchi D, Vahdat R, editors. Identifying and Presenting a Suitable Model for an Effective School. *International Congress on Humanities and Cultural Studies*; 2016; Tehran.
20. Fink LD. Creating significant learning experiences: An integrated approach to designing college courses. San Francisco: Jossey-Bass Publishers; 2019.
21. Ugochukwu A, Akueyinwa OC, Ndubueze OJ. Effective School Management in Nigerian Secondary Schools: Issues, Challenges and Way Forward. *International Journal of Innovative Research and Advanced Studies*. 2021;8(6):34-9.
22. Pekkolay S. Effective School Management. *Journal of Advances in Education and Philosophy*. 2021;5(8):231-5.
23. Chin JM-c, Chuang C-P. The Relationships among School-Based Budgeting, Innovative Management, and School Effectiveness: A Study on Specialist Schools in Taiwan. *Asia-Pacific Education Researcher*. 2015;24(4):679-93.
24. Gray J. Investigating the Role of Collective Trust, Collective Efficacy, and Enabling School Structures on Overall School Effectiveness. *Education Leadership Review*. 2016;17(1):114-28.
25. Alammari L. The Effective School: The Role of the Leaders in School Effectiveness. *Educational Research and Reviews*. 2015;10:695-721.